

De hr. Hesselink wordt op 16 februari 1916 benoemd tot afgevaardigde ter vergadering van aandeelhouders van De Berkelstreek. Tot plaatsvervanger wordt de hr. Esselenbroek benoemd. Zij nemen de benoeming aan. Hoeveel percelen er in 1916 zijn aangesloten is nergens te vinden in de archieven van Ruurlo. Op 20 april 1917 krijgt de Mij. van de Raad toestemming om bij misbruik van elektriciteit de stroomtoevoer af te sluiten.

Op 29 oktober 1917 krijgt De Berkelstreek toestemming om de elektriciteitsstarieven te verhogen, omdat de steenkoolprijs inmiddels gestegen is naar f 474,- per 10 ton. Omgerekend betekent dit een verhoging van bijna 5 cent per KW/U.

Op 28 januari 1918 blijkt, dat in het 4e kwartaal 1917 het aantal aansluitingen is gestegen van 132 naar 158. Op 12 september 1918 wordt besloten het aandelenkapitaal van De Berkelstreek te verhogen met 2 aandelen van f 1250,- naar f 30.000,-. Tegelijkertijd wordt de op 11 mei 1915 aangegane obligatielening van f 10.000,- verminderd met f 2500,- en de rente teruggebracht van 5 ten honderd naar 4½ ten honderd.

Op 19 december 1918 werden als afgevaardigde naar De Berkelstreek gekozen de hr. Hesselink en als vervanger de hr. Esselenbroek. Op 25 maart 1919 wordt de hr. Scholten herbenoemd tot Commissaris van de De Berkelstreek. Op 20 mei 1919 krijgen B&W toestemming om een geldlening van f 7500,- aan te gaan, waarmee het aandelenkapitaal op f 37.500,- wordt gebracht.

De Raad behandelt op 27 juni 1919 een verzoek van De Berkelstreek om ook de stroom die de gemeente gebruikt te mogen verhogen, wegens de dure steenkolen. De hr. Hesselink is het hier niet mee eens. Hij is van oordeel dat met inkrimping der verlichting een verlies kan worden voorkomen. Deze inkrimping wordt bereikt door minder straatlantaarns te laten branden; in de maanden juni en juli geen straatverlichting te ontsaken en dit ook bij lichte maan achterwege te laten. Men gaat hierover met de directeur der Mij. praten. In dit gesprek, op 29 juli 1919, blijkt dat inkrimping van de verlichting niet kan i.v.m. de schakelklokken, of men moet besluiten om gedurende de zomermaanden geen straatlantaarns te laten branden. Dit laatste wordt echter niet wenselijk geacht met het oog op de zomergasten. De directeur wijst erop dat goedkeuring tot toepassing van de z.g. kolenclausule, een geringe uitgave is voor de gemeente, waartegen echter een hogere dividenduitkering staat. Na enige bespreking wordt toestemming verleend. Van G.S. heeft men inmiddels toestemming ontvangen voor het aangaan van een geldlening ter verhoging van het aandelenkapitaal.

Op 8 oktober 1920 komt het aantal aansluitingen in het 2e kwartaal 1920 ter sprake. De hr. Rijkenburg merkt hierover op, dat de daarop voorkomende cijfers wel veel hoger zijn dan over hetzelfde tijdvak van 1919 maar dat door de zwakke spanning de electriciteit ook duur wordt. Er wordt wat verkocht dat niet kan worden geleverd. Zo wordt alles goedkoper dan elektriciteit. Spreker vreest dat als dit niet beter wordt de mensen nog weer zullen gaan veranderen.

Op 30 mei 1921 wordt tot gemachtigde naar De Berkelstreek gekozen de hr. Esselenbroek en als plaatsvervanger de hr. Rijkenburg.

Op 25 juli besluit men om, op verzoek van De Berkelstreek, de garantie voor een jaarlijkse minimum-opbrengst uit de stroomverkoop te verhogen van 12% naar 20%. Dit verzoek wordt besproken met de directeur, de hr. Hugenholtz; de Commissaris de hr. Scholten en de oud-gemachtigde de hr. Hesselink. De voorzitter deelt mede dat consessiewijziging aangevraagd zal worden om die garantie van 12% naar 20% te brengen, onder voorwaarde dat een en ander met terugwerkende kracht geschied op alle bestaande netten en dat alle andere gemeenten, welke mede de Mij. vormen, hetzelfde besluit nemen.

Op 21 september komt een verzoek van de bewoners van de Burg. van Arkellaan aan de orde om de laan bij de ingangen te verlichten. Besloten wordt aan beide ingangen een elektrisch lichtpunt aan te leggen. Op 18 oktober bespreekt de Raad een brief van bewoners, betreffende aansluiting van den Winkelhoek bij het elektrisch net. Men vraagt de gemeente een deel der garantie op zich te nemen. Naar aanleiding hiervan deelt de voorzitter mee dat de Raad van Beheer van de Mij. een nieuwe concept-regeling heeft opgemaakt en stelt voor op dit schrijven te wachten voor men een definitief besluit neemt. Aldus wordt besloten.

Vanwege de periodieke aftreding van de hr. Scholten op 1 januari 1922 moet voor 1 december 1921 een nieuwe commissaris benoemd worden. De hr. Scholten is herkiesbaar. Na stemming heeft hr. Hesselink 5 en de hr. Scholten 2 stemmen. Omdat de hr. Hesselink geen raadslid meer is en dus niet benoembaar, moet er een herstemming plaats vinden. De hr. Rijkenburg maakt zijn misnoegen kenbaar over De Berkelstreek. Hij vindt de handelwijze van Bestuur en Directeur schandelijk.

De Raad en de gebruikers worden steeds misleiden. Als die toestand niet verbetert, zullen veel gebruikers misschien overgaan tot het aanschaffen van ander krachtvermogen. Hij stelt in een motie voor de handelwijze van Bestuur en Directeur af te keuren. De motie wordt na enige bespreking niet aangenomen.

Na deze discussie wordt in een nieuwe stemming Burgemeester van Arkel gekozen als afgevaardigde naar De Berkelstreek. Hij neemt de benoeming aan en zegt het vertrouwen op prijs te stellen, hoe penibel hij het ook vindt een oud collega (hr. Scholten) eruit te dringen. In verband met zijn benoeming wordt aan de voorzitter eervol ontslag verleend als gemachtigde en benoemd tot gemachtigde de hr. Rijkenbarg en tot plaatsvervangend gemachtigde de hr. Esselenbroek.

Op 24 oktober 1921 blijken de klachten van de hr. Rijkenbarg nog niet verholpen. Het was 's morgens weer mis. Spreker heeft de hr. Wansink gevraagd naar de reden dat er feitelijk 10 volt spanning te min was. Deze meent dat het in de Centrale moet zitten. Hij zou de zaak verder onderzoeken. De hr. Koster drong aan op een extra lichtpunt in de Spoorstraat. B&W zouden de toestand daar eens opnemen.

Op 2 adressen van De Berkelstreek, betreffende een schrijven van de hr. Hesselink en een voorstel tot wijziging van art. 6 der concessie-voorwaarden besluit men op 2 februari 1922, eerst de Raad van Beheer der Mij. uit te nodigen voor een vergadering met de raad, om nadere inlichtingen te verstrekken. Deze conferentie werd gehouden op 24 maart 1922, waarbij ook aanwezig waren de heren Jkh. mr. P.A.G. de Milly van Heiden Keinestein, J.P.A. Wilhelm en G.J. Hugenholtz, resp. voorzitter en lid van de Raad van Bestuur en Directeur der Mij. Na dit gesprek besluit de Raad het raadsbesluit van 25 juli 1921 in te trekken. Besloten word om een wijziging van de concessie-voorwaarden aan te vragen en ook de door de Raad van Commissarissen voorgestelde wijziging van art. 6 der concessie voor elektriciteitsvoorziening goed te keuren, door de Raad aan De Berkelstreek verleend. De voorwaarde wordt gesteld dat alle andere gemeenten hetzelfde besluit nemen.

Op 1 juli 1922 bericht de De Berkelstreek dat het verzoek tot wijziging van de concessievoorwaarden aan de Raad, door de raden der 5 betrokken gemeenten eensluidend is goedgekeurd; de nieuwe "garantie-clausule" is op 4 juni 1922 in werking getreden. Op het verzoek van de hr Enklaar e.a. om betere verlichting van den Rijksweg naar Groenlo en de van Arkellaan besluit de Raad op 19 maart 1923 om, indien De Berkelstreek geen bezwaar heeft, door het verplaatsen der lichtpunten tussen de woningen van de heren Hooyerink en Brinkerhof een lichtpunt vrij te krijgen en deze te plaatsen aan den Groenlosenweg, halverwege den afstand tusschen de woningen van den heren Brinkerhof en Enklaar en voorts om door verplaatsen van den arm aan den mast bij de woning van den hr. Enklaar, meer licht op den Rijksweg naar Groenlo te krijgen. Voor het aanbrengen van meer nieuwe lichtpunten waren geen stemmen.

Ook de uitbreiding van het elektriciteitsnet op de Bruil komt ter sprake. Van de garantie van f 1750,- die nodig was is f 1200,- gegarandeerd. De belanghebbenden vonden het billijk dat de gemeente de rest op zich nam. De verhouding zou 2 - 1 moeten zijn. Indertijd was de bewoners buiten de kom elektrificatie toegezegd. De hr. Hesselink acht bevordering der elektrificatie van groot belang. De gemeente zou tegenover de Mij. de gehele garantie op zich moeten nemen en met de verbruikers afzonderlijke garantieverdragen moeten aangaan. De voordelen van uitbreiding kwamen dan niet ten gunste van De Berkelstreek, gelijk thans geschied. De voorzitter is bang dat belanghebbenden dan voor weinig bij de gemeente intekenen. De hr. Hesselink deelt die vrees niet; de Raad moet het bedrag der garantie bepalen. De hr. Rijkenbarg zou van de Mij. een kostenberekening willen vragen, die niet overschreden mag worden. Het plan van de hr. Hesselink is dan aanbevelingswaardig. Degene die direct bij de tot standkoming garandeerden kunnen tegemoetgekomen worden. Bij latere aansluiting moet de volle garantie worden opgebracht.

De hr. Esselenbroek stelt voor dat de hr. Rijkenbarg en Hesselink, samen met B&W met de Direkteur van de Mij. onderhandelen. Deze commissie zou dan namens de gemeente de garantie op zich nemen. De voorzitter steunt dit voorstel. Aldus wordt besloten.

Op 6 april 1923 besluit de Raad tot uitbreiding van het elektriciteitsnet voor de Bruil. Onderzocht zal worden of minstens 2/3 van de aan te sluiten percelen in de Strikker het stroomverbruik garanderen. Bij voldoende garantie mogen B&W De Berkelstreek opdracht geven tot uitbreiding, onder de volgende bepalingen:

1. De gemeente garandeert 1/3 van het stroomverbruik indien de aangeslotenen tegenover de gemeente 2/3 garanderen.
2. Bewoners die later aangesloten worden moeten het volle stroomverbruik garanderen.
3. Indien de gemeente geen onkosten heeft wordt de garantie vermindert, waarvoor jaarlijks een opgaaf van de Mij. wordt tegemoet gezien.

Op 30 mei wordt besloten De Berkelstreek te berichten dat een aandeel van f 1250,- geaccepteerd wordt en f 250,- in contanten, dit naar aanleiding van een schrijven van deze Mij. Op voorstel van B&W wordt besloten De Berkelstreek te verzoeken voor de geldlening van f 7500,- aandelen te mogen ontvangen.

Een schrijven van G.S. van Gelderland, waarbij wordt voorgesteld om het daarheen te leiden dat deze gemeente voor elektrische stroomlevering wordt aangesloten op het net van de PGEM wordt op 6 augustus behandeld. De voorzitter doet verslag van het overleg met De Berkelstreek, waaruit blijkt dat de Mij Ruurlo gaarne in haar verband wil houden en bereid is belangrijke concessies te doen. De Commissaris der Koningin is bereids meegedeeld, dat er op aansluiting van Ruurlo op het provinciale net weinig valt te rekenen. De in het schrijven van de hr. Lohr, directeur der PGEM genoemde opmerkingen gelden niet meer door de tegemoetkomingen van De Berkelstreek. B&W adviseren dan ook bij de Mij. te blijven. De hr. Papenburg vindt het voor Zieuwent een moeilijke zaak. De hr. Hesselink merkt op dat door toedoen van de PGEM De Berkelstreek toezeggingen heeft gedaan waarop voordien weinig kans was. Hij vindt de aanbieding van de Provincie wel mooi, maar is toch bang dat de medezeggenschap van de gemeente niet voldoende zal zijn. In De Berkelstreek kan de gemeente haar invloed doen gelden, omdat de Statuten zodanig gewijzigd zullen worden, dat de Burgemeester qualitate qua benoemd wordt tot commissaris en lid van den Raad van Beheer, terwijl verder de aandelen gelijk gesteld worden met de oprichters aandelen.

Wat Zieuwent betreft kan door het grote dividend toch ook een flink bedrag besteed worden aan uitbreiding. Aan Zieuwent en Veldhoek moet dan ook een aansluiting aan het elektriciteitsnet in de toekomst in uitzicht worden gesteld.

De hr. Rijkenbarg meent dat de spanning op het provinciale net groter is dan van De Berkelstreek maar vindt toch dat de gemeente, door de toezeggingen, gerust met deze Mij. verder kan. Ook de hr. Esselenbroek is voor de Mij. Bij de Provincie is onze macht gebroken, bij De Berkelstreek praten we mee. Twijfels blijven er bij wethouder Ooyman en de hr. Papenburg. De voorzitter legt nog eens de nadruk op de winst van f 3000,- per jaar. Deze winst kan toch gebruikt worden voor de elektrificatie van Zieuwent. De hr. Hesselink wil profiteren van de strijd tussen De Berkelstreek en de Provincie om zo voordelig mogelijke toezeggingen te krijgen. Deze wil de hr. Koster graag zwart op wit hebben. De directeur, de hr. Hugenholtz, doet hierna verschillende voorstellen, waarna het voorstel om bij De Berkelstreek te blijven met 5 tegen 2 wordt aangenomen.

Omdat het totale aandelenbezit van Ruurlo is gestegen tot f 40.000,- kan een tweede commissaris benoemd worden. Met 10 stemmen wordt hiervoor op 4 september 1923 de hr. Hesselink gekozen. Hij aanvaardt de benoeming en bedankt de Raad voor het gestelde vertrouwen.

Op 15 oktober 1923 behandelt men het goedkeuringsbesluit van G.S. tot elektrificatie van de buurtschappen de Bruil en de Strikker. De Berkelstreek heeft hier f 25.000,- voor begroot. De Raad besluit om hiervoor voor 20 aandelen van f 1250,- deel te nemen in De Berkelstreek. Ook wordt besloten om de woning van het hoofd in de Winkelerhoek en de andere gemeentewoningen van elektrische lichtleiding te voorzien. Op 17 januari 1924 besluit men De Berkelstreek opdracht te geven tot elektrificatie van de Brinkmanshoek. Het vereiste bedrag is door de belanghebbenden gegarandeerd.

Daar het aandelenkapitaal inmiddels is gestegen tot f 62.500,- kan een derde commissaris benoemd worden. Op 24 april 1924 wordt, na 3 stemmingen, de hr. Paalder benoemd. Hij neemt deze benoeming aan, maar vraagt wel steun van de andere commissarissen, aangezien hij nog leek is. Deze wordt hem volgaarne toegezegd.

Om de elektrificatie van de Brinkmanshoek en de voorgenomen netten van de Wiersseweg, Lusinkbrink, Bruil en Strikker te kunnen realiseren is het wenselijk dat de gemeente voor het geraamde bedrag deelneemt in de financiering. Aangezien de kosten geraamd zijn op f 16.250,- wordt besloten tot aankoop van 13 aandelen van f 1250,- en hiervoor de benodigde geldlening aan te gaan.

Op 2 juli 1924 vraagt burgemeester van Arkel ontslag als commissaris van De Berkelstreek, wegens zijn benoeming tot lid van de Raad van Beheer van de Mij. Dit ontslag wordt hem onder dankzegging verleend. Bij de hierop gehouden stemming wordt de hr. Wielakker gekozen als nieuwe commissaris.

Op 4 december 1924 vraagt B&W machtiging om 2 nieuwe lichtpunten te plaatsen aan de Barchemseweg, te weten 1 bij Fleisner en 1 bij de afweg naar H. Klein Kranenburg. Na een uitvoerige bespreking wordt besloten enige lichtpunten te verplaatsen, maar geen nieuwe aan te brengen. De hr. Rijkenbarg vindt het niet nodig dat de dorp zo verlicht wordt. De mensen buitenaf moeten zich ook zonder behelpen. B&W stellen ook voor het besluit om 1/3 van de garantie voor rekening van de gemeente te nemen 93.40 (04)

in te trekken en elke nieuwe uitbreiding op zich zelf te beoordelen. Na uitvoerige discussie wordt het voorstel aangehouden. De hr. Domhof vraagt verder hoe het gaat met Zieuwent. De Berkelstreek heeft ook hier licht beloofd.

Op 23 december 1924 stellen B&W voor om voor de elektrificatie van de Haar 2 aandelen van f 1250,- te nemen. De hr. Rijkenbarg wil eerst weten of de garantie voldoende is. De voorzitter antwoordt hierop bevestigend. Na een uitvoerige discussie wordt het voorstel aangenomen en B&W gemachtigd een geldlening van f 2500,- rentende hoogstens 6% 's jaars aan te gaan.

Op 9 februari 1925 stelt de hr. Rijkenbarg tijdens de bespreking van de elektrificatie van Zieuwent (Mariënvelde) voor ook de "Broek"-bewoners hierin te betrekken en een plan te maken om ook het Broek aan te sluiten. De hr. Hesselink wil graag weten waar de kabel komt en vindt dat de werkzaamheden gewoon door moeten gaan. Het voorstel van de hr. Rijkenbarg wordt met algemene stemmen aangenomen. Op 7 maart komt Zieuwent (Mariënvelde) weer ter sprake. De voorzitter deelt mee dat men geen stroom van de PGEM kan betrekken. Verder is het uit technisch oogpunt niet gewenst om voor de aansluiting van het Broek een transformator te verplaatsen. Er zullen ongeveer 70 percelen worden aangesloten, waarvan vermoedelijk de helft alleen licht (f 25,-) en de andere helft licht en kracht (f50,-) zullen afnemen. Het garantiebedrag wordt geraamd op f 2625,-, waarvan de gemeente voor f 875,- garant dient te staan.

Daar voor de toekomst gunstige ontwikkelingen verwacht worden, stellen B&W voor om over te gaan tot elektrificatie van Zieuwent (Mariënvelde). De hr. Rijkenbarg heeft nog verschillende bezwaren en twijfels. Het voorstel wordt, na uitvoerige discussie, met 6 tegen 4 stemmen aangenomen.

Op 25 april 1925 komt het Broek weer ter sprake. Na een discussie over het ontbrekende gedeelte van het garantiebedrag zegt de voorzitter toe dat de zaak in orde komt. Er is verder in deze vergadering nog een discussie over de aandelen, die de gemeente in De Berkelstreek moet nemen. Verschillende raadsleden hebben daar bezwaren tegen, waarna het voorstel dan ook wordt verworpen. Men wil eerste de aandeelhoudersvergadering van de Mij. afwachten.

Op 24 juni neemt de Raad eindelijk een besluit. Men wijzigt het besluit van 7 maart zodanig, dat de benodigde f 40.000,- in aandelen of obligaties zullen worden genomen onder voorwaarde dat hetzelfde renttype voor de gemeente als voor De Berkelstreek geldt. Ook voor de aansluitingen in het Broek worden de nodige gelden beschikbaar gesteld. Eén en ander wordt op de vergadering van 11 augustus 1925 goedgekeurd.

Op 3 maart 1926 wordt de verhoging van het bouwkapitaal t.b.v. Zieuwent uitgesteld, omdat de heren Rijkenbarg en Wielakker eerst nadere informatie van de Mij. willen.

Op 21 juni 1926 besluit men een lening aan te gaan t.b.v. verder elektrificatie van de gemeente.

Op 7 maart 1927 wordt een brief van De Berkelstreek besproken waarin zij voorstelt om alle nog niet aangesloten delen in het gebied der Berkelstreek in een project te verenigen en uit te voeren. Dit omvat voor Ruurlo de vuurtschappen Veldhoek, Huikert, Heurne, Everwenninkhoek en Gotinkveld. Hierin kunnen 103 percelen worden aangesloten, waarvan vermoedelijk 55 voor krachtstroom.

Op 24 september 1927 krijgt de hr. Rijkenbarg eervol ontslag als gemachtigde van De Berkelstreek. In zijn plaats wordt benoemd de hr. Avenarius.

Op 31 oktober 1927 gaat men akkoord met het voorstel van de Mij. van 7 maart j.l. Het werk kan in 1928 worden uitgevoerd en komt eerst in 1929 bij financieën. Op 30 januari 1928 wordt dit besluit ingetrokken. Iedereen wordt in de gelegenheid gesteld om zich tot 15 februari 1928 aan te melden. Wie later komt moet meer aansluitkosten betalen. Eind 1929 was de elektrificatie in grote lijnen gereed. Wel waren alle leidingen nog bovengronds evenals de telefoon aansluitingen. De laatste houten paal werd eerst op 5 november 1926 in Rietmolen om getrokken.

Er waren ook nog twijfelaars, die op de oude weg van petroleumlampen doorgingen. Maar zowel deze aansluitingen als die bij dorpsuitbreidingen kon De Berkelstreek zelf uitvoeren.

Door de economische crisis in 1929 bleven grote werken achterwege of werden verschoven. In de oorlogsjaren werd de straatverlichting verboden, nadat eerst nog in de mobilisatie vanaf augustus 1938 de kerktorens extra verlicht werden.

Na afloop van de oorlog werden de herstelwerkzaamheden voortvarend ter hand genomen. In 1947 was de achterstand weggewerkt.

Zoals reeds vermeld, gold de concessie van de provincie gelderland voor 40 jaar en liep in 1959 af. Na veel touwtrekken werd zij met 30 jaar verlengd tot 1989. Toen kwam er een einde aan de Electriciteitsmaatschappij De Berkelstreek en ging zij over naar de PGEM.

REKENEN, TELLEN, METEN, WEGEN, ENZ (SLOT).

uitgezocht door Wim Bluemers.

Hieronder volgt het tweede gedeelte van de opsomming van maten, gewichten en andere rekeneenheden.

Vlaktematen:

De vierkante Rijnlandse roede	=	0,141929863 are;
De vierkante Amsterdamse roede	=	0,135477769 are;
De Rijnlandse morgen	=	85,1579178 are;
Het Goois gemet	=	39,24 are;
Het gemet van Brugge	=	47,23 are;
Het gemet van Gent	=	44,46 are;
De vierkante Duitse mijl	=	54,8636 km ² ;
De teerling Rijnlandse voet	=	30,943342201 dm ³ ;
De teerling Amsterdamse voet	=	22,69716154 dm ³ .

Inhoudsmaten:

1 mud graan	=	1,11255 h.l.;
1 fruitton	=	2,43309 h.l.;
1 vat zout	=	1,2101 h.l.;
1 zeepton	=	1,116 h.l.;
1 hoed steenkolen	=	11,724 h.l.;
1 ton houtskolen	=	17,271 h.l.;
1 turfton	=	2,2701 h.l.;
1 hoed kalk	=	9,7087 h.l.;
1 kinnetje biksteen	=	7,6963 h.l.
1 aam zaadolie	=	145,50 liter;
1 vat wijn	=	931,32 liter;
1 pijp olijfolie	=	869,60 liter;
1 vat traan	=	282,83 liter;
1 aam brandewijn	=	222,62 liter;
1 vat melk	=	29,04 liter;
1 ton bier	=	155,52 liter;
1 scheepslat	=	1,89143 scheepston.
1 Amsterdams pond	=	0,494090 k.g.;
1 mark trovisch	=	0,246084 k.g.;
1 Delfts pond	=	0,46939 k.g.;
1 's Hertogenbosse pond	=	0,47014 k.g.;
1 Breda's pond	=	0,46892 k.g.;
1 Gronings pond	=	0,49129 k.g.;
1 Middelburgs pond	=	0,46987 k.g.;
1 Rotterdams pond	=	0,49404 k.g.;
1 Bergen op Zooms pond	=	0,477685 k.g.
1 Parijse voet	=	0,3248394 meter;
1 Engelse voet	=	0,304796 meter;
1 Pruisische/Rijnlandse voet	=	0,3138535 meter;
1 Oostenrijkse voet	=	0,316103 meter.

1 Franse toise = 6 voet;
 1 Voet = 12 duim;
 1 duim = 12 lijn.

Alle overige voeten zijn op dezelfde wijze verdeeld.

Gegevens ontleend aan:

Ons volk, een Nederlandsche volkskunde door J. Rasch;
 uitgegeven bij N.V. "De Tijdstroom" Lochem z.j.

Hij ontleende zijn gegevens aan H. Strootman: "Beginselen der Cijferkunst", 13e druk
 1ste ged. Breda 1884, blz 173-192.

16e eeuwse lengtematen:

vier gerstekorrels = is gelijk aan= één duim;
 vier duimen = is gelijk aan= één palm;
 vier palm = is gelijk aan= één voet;
 vijf voet = is gelijk aan= één geometrische schrede/stap;
 125 stappen = is gelijk aan= één stadiën;
 8 stadiën = is gelijk aan= 1000 stappen = 1 italiaanse mijl;
 17½ gemeene mijlen = is gelijk aan= 60 minuten.

17e eeuwse vlaktematen:

gegevens ontleend aan Archief 1979, artikel Ruurlo anno 1647 door J.H. Dank.

één molder/mud = 4 schepel = 0,45 hectare;
 één schepel = 0,11 hectare;
 één spint = ¼ schepel = 0,03 hectare;
 1 Rijnlandse morgen = 7½ schepel = 0,8516 hectare;
 één koeweide = 7½ schepel = 0,85 hectare;
 1 dag maaiens = 5 schepel = 0,57 hectare.

Deze vlaktematen zijn Ruurlose eenheden.

Munteenheden:

gegevens ontleend aan Archief 1979, artikel "Ruurlo anno 1647" door J.H. Dank.

één oortstuiver = 4 penning = f 0,01 ^{2/}/₃;
 één blanck = 6 penning = f 0,02½;
 één groot = 80 penning = f 0,33 ^{1/}/₃;
 één grafpenning = 84 penning = f 0,35;
 één blauwe gulden = f 1,—;
 één ryder gulden = 31½ stuiver = f 1,57½;
 één rose nobel = f 1,80.

één gulden bestond uit 20 stuivers.

één stuiver bestond uit 12 penningen.

*Dit stelsel was gelijk aan het Engelse dat nog tot in de 70er jaren van de huidige
 (20ste eeuw) dienst deed.*

Door Napoleon Bonaparte werd op het vaste land het decimale stelsel ingevoerd.

(made met dank aan de heren J. Ybema en G. J. Hassink, Whey Products, Borculo).

Een heuse fabrieksschoorsteen van 35 meter hoog! Dit bakstenen bouwsel moet, in 1936, het beeld van het dorp Ruurlo sterk hebben veranderd. Maar lang al voordat deze pijp werd gemetseld was de boterfabriek al sterk vergroot. Onder leiding van de heer Noordenbos, directeur van 1898 tot 1913, werden regelmatig gronden aangekocht en nieuwe werktuigen geplaatst. Zo kwamen er na 1902, het jaar waarmee het voorgaande artikel eindigde, een moderne 5000 liter karnkneder en in 1909 twee roomzuurbassins van vertind roodkoper, elk van 2500 liter inhoud.

Deze uitbreiding was nodig, want de melkontvangst bleef toenemen! Deze groei was mede de verdienste van de directeur. Hij zag in, dat de bloei van de onderneming gelijke tred moest houden met de vooruitgang van de boerderij. Samen met de Rijkszuivelconsulent wist hij de boeren tot verbetering van de bedrijfsvoering te bewegen. Hierin had ook G.H. Groot Enzerink, een markant figuur, die van het allereerste begin in 1896 tot 1932 voorzitter was van de Coöperatieve Zuivelfabriek, een aandeel. In de Achterhoek was men toch niet benauwd iets nieuws te ondernemen. Kunstmest bijvoorbeeld werd hier al vóór de eerste wereldoorlog gebruikt, lang niet het laatst in Nederland!

Voorts werd gewezen op het belang van goed melken. In het eerste kwart van deze eeuw werden daartoe melkerscursussen opgezet. Na 8 weken van één lesuur per week kon het **Geldersch Melkersdiploma** worden verworven. Daar moet u niet te gering over denken! De heren examinatoren gaven een cijfer voor wel acht onderdelen! Scherp werd gelet op onder meer zindelijkheid, "schoone kleeren", de houding bij het melken, het wassen en drogen van de uier, en op "goed uitmelken". Volgens de instructie namelijk bevat de eerste straal slechts een $\frac{1}{2}$ procent vet ("apart opvangen") maar de laatste straal wel 10 procent! In "Landbouwmededeelingen" werden de namen der geslaagde cursisten geplaatst. In het augustusnummer van 1939 kijken zelfs op een fraaie foto 14 geslaagden met ernstige gezichten de lezer aan, die zich afvraagt: *zouden Wesselina Flierman, Grada Veldhuis, Derk Stegeman en Johan Klein Bleumink (om een paar te noemen) nog in Ruurlo op de boerderij wonen?*

Door deze instellingen nam het gemiddeld aantal koeien per bedrijf toe van één of twee in 1900 tot ongeveer vier rond 1920. Meer boeren werden aangemoedigd lid te worden van de coöperatieve fabriek. Het ledental steeg van 143 bij de oprichting tot bijna 400 in 15 jaar tijds; in 1928 waren 484 leden ingeschreven. Dit resulteerde in grotere melkaanvoer en leidde tot uitbreiding van de fabriek.

Een belangrijke ontwikkeling voltrok zich onder leiding van de heer T.G. Elkind, die in 1913 de heer Noordenbos als directeur was opgevolgd. Onder zijn beheer, dat duurde tot zijn pensionering in 1950, werden decentrifuge-afdeling en de botermakerij vergroot. Dat was, nota bene, midden in de eerste wereldoorlog. Daarna kwamen veelbewogen tijden, tegen de miserabele invloed waarvan ook Elkind niet altijd verweer had. Om te beginnen kelderden in 1921 de prijzen op de internationale botermarkt door goedkope en massale invoer uit Denemarken en Australië. Onze uitvoer naar Duitsland viel tot de helft terug. De Boerenleenbank in Ruurlo spreekt in haar jaarverslag van 1928 over "**algemeene malaise**": de ingelegde spaargelden waren over het voorgaande jaar gehalveerd.

Nee, onze boeren ging het in die jaren niet voor de wind! In rapporten en verslagen lezen we herhaaldelijk uitdrukkingen als "*nog slechter seizoen dan tevoren*"; "*lage varkensprijzen, duur veevoer*" alsook "*verschrikkelijke schade door droogte*". Behalve door de sterk fluctuerende boterprijs werd de narigheid nog vergroot door het optreden van mond- en klauwzeer onder het rundvee. De zwaarste klappen kwamen echter in de jaren na 1929, toen de diepe economische crisis de samenleving in de hele wereld ontwrichtte. In ons land bracht de **Landbouwcrisiswet** enige steun. In die jaren bedroegen de uitgaven van het Landbouwcrisisfonds 200 miljoen gulden per jaar, op een totaal agrarisch inkomen van rond 450 miljoen gulden. Die hulp was broodnodig, want De Volharding kon in 1932 niet meer dan f 2,60 per 100 kg melk uitbetalen. Gelukkig begonnen in die tijd de Boerinnen-organisaties hun activiteiten uit te breiden, want zoveel is zeker: *ook voor moeder-de-vrouw op de boerderij was het leven zwaar!*

Voor directeur Elkind was het een kleine troost, dat hij met zijn 9 man personeel een boterkwaliteit leverde, die met de hoogste onderscheidingen van de Nederlandsche Zuivelbond werd bekroond. Op de landbouwtentoonstelling werd zelfs een gouden medaille verleend, en kijk eens aan;

het Verbond der Deutschen Landwirtschaft prees de Hollandse boter zelfs hoger dan de Duitse. Jammer alleen, dat door handelsbelemmeringen de uitvoer naar Duitsland werd bemoeilijkt.

Ondanks alle tegenspoed wist Elkink nog gunstige bedrijfsresultaten te boeken en de fabriek aanzienlijk te verbeteren. In 1936 werden diverse machines vervangen; in 1939 werd, om de tot 8 miljoen kg aangezwollen melkstroom te verwerken, een nieuwe "Buizen-pasteur" geplaatst van roestvrij staal, een materiaalkeuze die van vooruitstrevendheid getuigt. Treffend is ook, dat alle aanschaffingen van Nederlands fabrikaat waren. Elkink verstond de geest van zijn tijd!

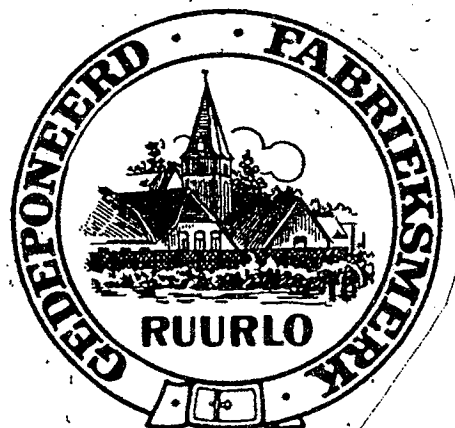
In het zwartst van de oorlogsjaren 1940-1945 gaf hij blijk van onblusbaar optimisme door een extra grote koelmachine te bestellen in Apeldoorn. Bank, bestuur en leden hadden een groot vertrouwen in die man, want met die investering waren tienduizenden guldens gemoeid. Dat het ding pas in 1947 kon worden afgeleverd was geen ramp, want in 1943 was de melkaanvoer tot de helft teruggelopen. Van blijmoedigheid getuigt ook de zinsnede in het bedrijfsrapport over dat jaar, dat de fabriek "nog goed geboerd" heeft.

De heer P. van de Velde, die in 1950 T.G. Elkink, na diens pensionering, als directeur opvolgde, had in de naoorlogse jaren handenvol werk. Niettemin heeft hij de opgaande lijn van De Volharding weten voort te zetten. In 1959 kwamen er een automatische melkstorter en een tussenspoelmachine; in 1960 werd de melkontvangst gemoderniseerd en uitgerust met een rollenbaan en automatische bascule. Hiermee waren de hoge kosten gemoeid, maar de baten bleven niet uit: in 1957 reeds kon uit de winst f 172.000,- als nabetaling aan de leden worden uitgekeerd.

Begin jaren '60 beleefde de zuivelfabriek goede tijden. In 1963 overschreed de aangebrachte melk de 16 miljoen kilo en nog in april van dat jaar werd een nieuwe melktank van 40.000 liter geplaatst. Toch begonnen bij bestuur en commissarissen ideeën te groeien over een mogelijke samenwerking met anderen. Men beseftte, dat op den duur de installaties opnieuw te klein en de investeringen te hoog zouden blijken. Op breed niveau vond overleg plaats; de leden/boeren werden gewonnen voor de nieuwe inzichten en in de ledenvergadering van april 1964 werden van de 166 stemmen 137 uitgebracht vóór samenwerking met derden.

In de winter van datzelfde jaar bleek de stoomproductie van het ketelhuis ontoereikend. Dit was een aanmoediging om de plannen met voortvarendheid uit te werken. Diepgaand werd er beraadslaagd en het voor en tegen van een fusie kritisch besproken, maar tenslotte viel in 1967, onder het directeurschap van de heer Swart, die in 1965 de heer P. van de Velde was opgevolgd, het besluit tot samengaan met de Coöperatieve Zuivelfabriek De Eendracht te Borculo. Deze stap gedaan hebbende, werd niet langer gedraald. In datzelfde jaar ging de botermakerij, na driekwart eeuw "karnknedden" in Ruurlo, over naar Borculo. De kaasproductie volgde kort daarna.

Het einde van een echt-Ruurlose nijverheid kwam nu naderbij! In 1969 werd de gehele fabricage beëindigd; het fabrieksgebouw werd nog slechts gebruikt als verzamelpunt voor de melk, totdat in 1977 ook dit werd opgeheven. Grote tankauto's namen het vervoer over; nu in 1993, is de hele boterproductie in het Overijssels-Gelders werkgebied, waar eertijds 112 boterfabriekjes werkzaam waren, geconcentreerd in één groot bedrijf in Lochem.

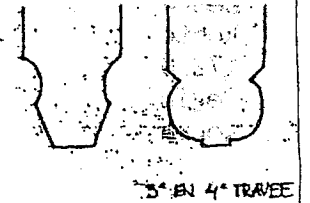
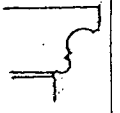

De verhoging van de kerk

Na de bouw van de toren zijn koor en schip met ongeveer twee meter (niet één meter, zoals ter Kuile schrijft) verhoogd tot hun huidige hoogte. Zij kregen een hoog dak en een uitstekende topgevel boven de triomfboog. Jan de Beijer laat dit zien op zijn tekeningen uit 1743. Dit dak bedekte de galmgaten in de oostmuur van de toren. Alleen onder het huidige platte kerkdak is op de oostmuur van de toren nog een flauwe moet van dit dak zichtbaar. Boven de gewelven kan men uit het verband bij de triomfboog concluderen, dat koor en schip tegelijk zijn verhoogd. Gebruikt is baksteen van het formaat $26-27\frac{1}{2} \times 12\frac{1}{2} \times 6-6\frac{1}{2}$ cm, 10 lagen = 74-77 cm. Aan de buitenzijde worden de muren beëindigd met een natuurstenen profiellijst.

Deze verhoging zal gepaard zijn gegaan met de overwelving. Anders dan ter Kuile ben ik van mening, dat de penanten en muuraalbogen tegen de noord- en de zuidmuur van het schip bij deze gelegenheid zijn opgetrokken, evenals de muuraalboog tegen de westmuur. Boven de gewelven is te zien, dat in de eerste, tweede en vierde travee van de zuidmuur eerst een min of meer rechthoekig gat is gespaard, vervolgens daarin de muuraalboog is gemetseld en tenslotte het resterende deel van het gat (terugliggend) gedicht. De reden van die handelwijze, die aan de noordzijde niet is gevolgd, is mij niet duidelijk. Dat de zuidelijke muuraalbogen hoger reiken dan de noordelijke kan verband houden met de vensters aan de zuidzijde en de zijbeuk aan de noordzijde. De ribben van het gewelf in de derde en vierde travee hebben een ander profiel dan alle andere gewelfribben. Aan de bovenzijde zijn deze twee gewelven ook zorgvuldiger met specie afgesmeerd dan de andere. De sluitsteen van het gewelf in de meest westelijke travee draagt het jaartal 1561. Aangezien men gewelven placht aan te brengen na de voltooiing van de kap, werd de bouwcompagne blijkbaar in dat jaar afgesloten.

Vermoedelijk werd de kerk tegelijkertijd van een noordelijke zijbeuk voorzien. Uit een tekening van 1844 (in het kerkarchief, overgenomen door H.P. van Beveren van de RDMZ) blijkt, dat deze inwendig ca $3\frac{1}{2}$ m. breed was. Dit lijkt te breed, dan dat hij nog bij de lagere kerk behoord kan hebben. Het dak van de zijbeuk zal aangesloten hebben op het dak van het schip. De top van de westgevel van de zijbeuk was echter blijkbaar niet in verband gemetseld met de verhoging van de westgevel van het schip (ten noorden van de toren); dit wegens de verticale bouwnaad, die men thans in de huidige westgevel (boven het dak van de consistorie) kan zien. Binnen, boven de gewelven, kan men die naad naar beneden vervolgen tot waar het gewelf van de huidige zijbeuk begint. De voormalige zijbeuk, die een ingang had in de tweede travee, was vijf traveeën lang. Aan de oostzijde werd hij afgesloten door een even brede en rechtgesloten ruimte tegen de laatste rechte travee van het koor, die als sacristie gefungeerd zal hebben.

5e EN 4e TRAVEE

Latere verbouwingen

In 1845 werd de zijbeuk vervangen door de huidige, veel bredere noordbeuk. Hieraan herinnert een steen met het opschrift:

W.H.A.C. van Heeckeren
van Kell
1845

die in de noordgevel vlak boven het plint is ingemetseld in de meest oostelijke travee, tegen de overhoekse steunbeer aan. Het huidige platte dak is echter jonger. Er was eerst een zakgoot tussen de noordbeuk en het schip. Op zolder zijn in de westelijke topgevel van de noordbeuk nog enkele vlechtingen van de zuidelijke gevelbeëindiging zichtbaar. De zakgoot liep tot de overgang schip/koor. Boven de twee oostelijke traveeën van de noordbeuk was een noord-zuid gericht zadeldak, waarvan het oostelijke dakvlak de noordbeuk nog steeds afsluit. Uit de kapconstructie blijkt de vroegere toestand.

Volgens Van der Aa is de kerk in 1845 vergroot en vernieuwd. Inderdaad is aan het oude gedeelte van de kerk ook veel 19de-eeuwse baksteen te zien. Mogelijk dateerde het portaal tegen de eerste travee van het koor (zuidzijde) van toen. (Dit portaal is na 1952 gesloopt). Ook de voorganger van de huidige consistoriekamer (afgebeeld op de hierna te noemen plattsegrondsheets) kan toen gebouwd zijn. Het was een rechthoekig gebouwtje met een stookplaats in de nis.

De wijzerplaten aan de noord- en de zuidzijde van de voet van de torenspits zijn 1894 gedateerd. Op een foto van april 1884 van het zg. bureau Mulder (voorloper van de huidige RDMZ) zien we aan de zuidzijde van de toren de wijzerplaat nog bovenaan de torenromp, gedeeltelijk voor de galmgaten; dat is ook het geval op de tekeningen van de Beijer uit 1743. Bovenin de toren kan men binnen nog het gat zien voor de stang die de ene wijzer bewoog; aan de noordzijde ontbreekt zo'n gat; daar was blijkbaar geen wijzerplaat.

Mulder bezocht de kerk op 28 maart 1894 en maakte schetsen van de plattegrond, de dwarsdoorsnede en zuidgevel. In de derde travee van het schip schetst hij onder het spitsboogvenster (dat geen blind benedengedeelte heeft zoals thans, maar een hoger geplaatste afzaat) een gedicht segmentboogvenstertje met nieuw metselwerk eronder. Direct rechts naast de huidige afzaat van het blinde venstergedeelte is de schuine aanzet van dit segmentboogje thans nog zichtbaar in het 19de-eeuwse metselwerk. Ik veronderstel, dat de segmentboog onderdeel was van de vroegere toegangsdeur, die aan de binnenzijde nog herkenbaar is als segmentboognis. Blijkbaar was hij niet oorspronkelijk, maar wellicht uit 1845, mede omdat de Beijer hem niet afbeeldt. Op de schets van Mulder ontbreekt de toegang in de zuidoostelijke sluitingszijde van het koor nog. Van de vensters schrijft Mulder, dat ze er nog nieuw uitzien en dus enkele jaren geleden vernieuwd moeten zijn. Uit de dwarsdoorsnede blijkt dat de zakgoot reeds is dichtgemaakt d.m.v. een naar beide zijden iets afwaterend plat dak tussen de nokken van het schip en noordbeuk. Verder schrijft hij erbij, dat men werkzaamheden gaat verrichten aan de toren: vervanging van bebording en leien en verplaatsing van de wijzerplaat. Dat is inderdaad gebeurd, zoals de jaartallen op de huidige wijzerplaten laten zien, evenals het geschilderde opschrift: **H. Bekken 1894** op het dakbeschoot bovenin de spits.

Preekstoel, grafzerken en luiddklokken.

De preekstoel, waarvan de kuip en het achterschot uit de 17e eeuw dateren (ter Kuile) is bij de wijziging van het interieur (na 1952 blijkens foto's) iets lager geplaatst en van een nieuw klankbord en trapje voorzien.

Voor de preekstoel ligt een sterk versleten grafzerk, groot 115 x 207 cm, waarop nog leesbaar is: ...**HEND. IC ... BEVERFORDE GEBOREN DOCHTER VAN HVIS M...** en onder twee versleten wapens vaag **VOERDEN** en **V. ERD. N.**

Verder zijn er nog enkele afgesleten wapens op te zien. Het is kennelijk de zerk, die bijgeschreven is in het exemplaar van het werk van Bloys van Treslong Prins in de bibliotheek van de RDMZ:

zerk, waarop het wapen Van Heeckeren gedeeld met Bevervoorde en de kwartieren Bevervoorde/Vorden en Grubbe/Vorden

Ao 1614 den 9 februarii starf Juffrau Hendrica van Bevervorde geboren dochter tot Mansing vrou van Hekeren tot Roerlo.

Zij was de derde vrouw van Joost van Heeckeren tot Diepenbroek, heer van Ruurlo (H.M. Werner, Geldersche Kasteelen I, Zutphen 1906, blz 315).

Op enige afstand oostelijke van deze zerk ligt een tweede, groot 43 x 67 cm, met de tekst: **REINDER WEENINK DEN 6 & FE ANNO 1767.**

In de toren hangen twee klokken. De oudste, van Arent van de Put, dateert blijkens het opschrift uit 1609 (niet 1600 zoals ter Kuile abusievelijk vermeldt). De tweede, kleinere klok is 1949 gedateerd. Deze is de opvolger van een in de oorlog weggevoerde klok met het opschrift:

Asweer baron van Heeckeren heer en opperkerckmeester van Ruurloo, heeft heeft deese klok doen:/reformeeren ad gloriam Dei: W. Aberson ecclesiaste: C. Aberson aedili: me fecit Christian Wilhelm Voigt:/et Christian Voigt filius: Uyt het lannt van Lüligh. 1760.

en voorzien van een rand met figuurmedaillons (opgenomen door Dr. A.J. van de Ven; archief RDMZ).

Historische gegevens

Over de geschiedenis van het gebouw is maar weinig bekend. De kerk was gewijd aan St. Willebrord (ter Kuile). De oudst bekende pastoor is Ludolphus de Stocke of Ludolf van Stocke(m), die in 1326 en 1337 wordt genoemd (A.A.U. 1, 44 en 57). Of de huidige kerk tot die tijd terug gaat is onzeker. Misschien was er een nog oudere kerk, die dan niet van tufsteen zal zijn geweest (omdat aan het huidige gebouw geen secundair verwerkte tufsteen voorkomt), maar van hout.

De kerk telde twee vicarieën: de vicarie van St. Anna en de vicarie van St. Petrus en Paulus, apostelen, St. Cornelius en Quirinus martelaren

en St. Antonius en Hubertus belijders. Nadere gegevens hierover ontbreken echter. In 1468 wordt een lagaat van drie schepel rogge per jaar vermeld ten behoeve van "der tymmeronge van onser Liever Vrouwen der kercken van Roederloe" (Martens van Sevenhoven). Wat daarmee precies wordt bedoeld, begrijp ik niet; betrof het misschien een O.L.V.-kapel?

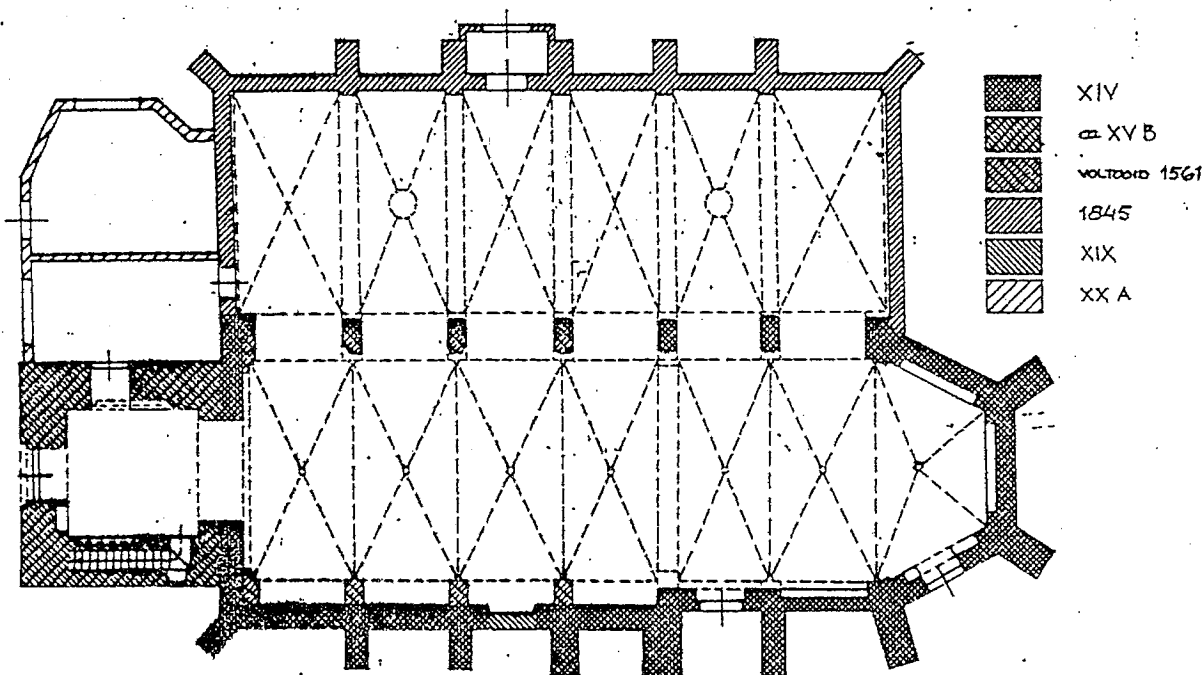
Uit de 16de eeuw zijn nog de namen van drie pastoors bekend: Bartold Lansinck (1535), Christoffel Holsemans (overleden 1566) en Herman Eschaten (1566, 1585) (A.A.U. 44). In 1598 kwam de eerste reformatorische predikant: Johannes Wigelius, die vier jaar later weer vertrok (Van der Aa).

De oudst bekende afbeeldingen van de kerk zijn de tekeningen van Jan de Beijer uit 1743 (Romers).

De storm van 18 juli 1793 vernielde de kap van de kerk; de nieuwe kap werd lager gemaakt dan de oude en de topgevel boven de triomfboog verdween. De torenspits was blijkbaar niet zozeer gehavend, dat geen herstel mogelijk was.

Resumé bouwgeschiedenis

- XIV -bouw van het huidige schip en koor, echter ongeveer twee meter lager dan nu en nog niet overwelfd.
- ca XVI -bouw van de toren en de torenspits.
- ca 1550/1561 -verhoging en overwelfing van schip en koor, toevoeging van een noordelijke zijbeuk.
- 1598 -de eerste reformatorische predikant doet zijn intrede.
- 1609 -oudste torenklok.
- XVII -preekstoel.
- 1793 -storm, waarna het dak van schip en koor in lagere vorm werd vernieuwd.
- 1840 -orgel, gebouwd door J.H. Holtgräve.
- 1845 -vervanging van de zijbeuk door de huidige noordbeuk; wellicht tegelijkertijd portaal voor de eerste travee van het koor (zuidzijde) en consistoriekamer en noorden van de toren.
- XIX B -zakgoot tussen de kappen van schip en noordbeuk gedicht d.m.v. een plat dak; vensters van schip en koor vernieuwd; dichting van de toegang in de derde travee van het schip (zuidzijde).
- 1894 -wijzerplaten verplaatst; herstel torenspits.
- na 1894 -consistoriekamer vervangen door de huidige; toegang gemaakt in de zuidoostelijke sluitingszijde van het koor.
- na 1952 -afbraak van het portaal voor de eerste travee van het koor (zuidzijde); wijziging van het bankenplan.

RUURLO - HERVORMDE KERK

PLATTEGROND (NAAR OPMETING VAN H.P. VAN BEVEREN E.A.) MET BOUWPERIODEN

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG
SEPTEMBER 1965 G. BERENDS